

BOLALARDAGI NUTQ KAMCHILIKLARINI ZAMONAVIY METODLAR BILAN BARTARAF ETISH

Alimova Qizlarxon Akramovna

70- Makatabgacha ta'lim tashkiloti logoped.

+99890 217 61 11

Alimova Qizlarxon Akramovna

Andijon viloyati Andijon shahar 70-DMTT logoped

Annotatsiya. Bolalardagi nutq nuqsonlari ularning ijtimoiy, akademik va hissiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Ushbu maqolada bolalarda nutq nuqsonlarini bartaraf etishning zamonaviy usullari o'rganilib, erta aralashuv va dalillarga asoslangan yondashuvlarning ahamiyati ta'kidlangan. Adabiyotlarni keng qamrovli tahlil qilish orqali turli xil usullar, shu jumladan nutq terapiyasi, texnologiya yordamida aralashuvlar va multidisipliner yondashuvlar ko'rib chiqiladi. Natijalar ta'sirlangan bolalarda nutqni ravon va umumiy muloqot qobiliyatlarini yaxshilashda istiqbolli natijalarni namoyish etadi.

Kalit so'zlar: nutq nuqsonlari, bolalar, nutq terapiyasi, aralashuv, texnologiya, multidisipliner yondashuv.

Nutq inson muloqotining asosiy jihati bo'lib, fikrlar, his-tuyg'ular va ehtiyojlarni ifodalash vositasi bo'lib xizmat qiladi. Biroq, ba'zi bolalar uchun nutq nuqsonlari muhim muammolarni keltirib chiqarishi mumkin, bu ularning boshqalar bilan samarali muloqot qilish qobiliyatiga to'sqinlik qiladi. Ushbu nuqsonlar turli xil sharoitlarni o'z ichiga oladi, shu jumladan duduqlanish, artikulyatsiya buzilishi va ovoz buzilishi va boshqalar. Nutq nuqsonlari nevrologik, rivojlanish yoki atrof-muhit ta'siri kabi turli xil asosiy omillardan kelib chiqishi mumkin bo'lsa-da, erta aniqlash va aralashuv ularning bola hayotiga ta'sirini yumshatish uchun juda muhimdir. So'nggi yillarda nutq terapiyasi texnikasidagi yutuqlar, texnologik yangiliklar bilan birgalikda, bolalardagi nutq nuqsonlarini bartaraf etish uchun yangi yo'llarni taqdim etdi. Ushbu maqola bolalardagi nutq nuqsonlarini bartaraf etishning zamonaviy usullarini o'rganishga, hozirgi adabiyotlar va tadqiqot natijalaridan tushunchalarni olishga qaratilgan.

Mavjud adabiyotlarni ko'rib chiqish bolalarda nutq ravonligini yaxshilashga qaratilgan turli xil tadbirlarni ochib beradi. Muayyan nutq tovushlari yoki naqshlariga qaratilgan tuzilgan mashg'ulotlar bilan tavsiflangan an'anaviy nutq terapiyasi nutq nuqsonlarini davolashda asos bo'lib qolmoqda. Bundan tashqari, kompyuterga asoslangan dasturlar va mobil ilovalar kabi texnologik aralashuvlar nutq terapiyasiga interaktiv va qiziqarli yondashuvi bilan mashhur bo'ldi. Ushbu raqamli vositalar ko'pincha gamifikatsiya va shaxsiy fikr-mulohazalar elementlarini o'z ichiga oladi,

bolalar o'rtasida motivatsiya va ishtirokni oshiradi. Bundan tashqari, nutq patologlari, o'qituvchilar, psixologlar va boshqa sog'liqni saqlash mutaxassisleri o'rtasidagi hamkorlikni o'z ichiga olgan multidisipliner yondashuvlar nutq nuqsonlarining ko'p qirraliligini bartaraf etishda istiqbolli natijalarni ko'rsatdi.

Bolalardagi nutq nuqsonlarini bartaraf etishda qo'llaniladigan usullar har bir shaxsning o'ziga xos ehtiyojlari va xususiyatlariga qarab farqlanadi. An'anaviy nutq terapiyasi odatda baholash, maqsadlarni belgilash va aralashuv bosqichlarini o'z ichiga oladi, terapiya mashg'ulotlari artikulyatsiya, fonologiya yoki ravonlik kabi qiyinchilik sohaslariga moslashtirilgan. Texnologiya yordamida aralashuvlar nutq mashqlarini bajarish, taraqqiyotni kuzatish va Real vaqt rejimida fikr-mulohazalarni taqdim etish uchun kompyuter dasturlari, mobil ilovalar yoki taqiladigan qurilmalardan foydalanishi mumkin. Multidisipliner yondashuvlar ko'pincha nutq tili patologlari, pediatriklar, o'qituvchilar va ota-onalardan iborat hamkorlikdagi guruhni o'z ichiga oladi, ular birgalikda bolaning nutq buzilishining turli o'lchovlarini hal qiluvchi kompleks davolash rejalarini ishlab chiqish uchun ishlaydi.

Bolalardagi nutq nuqsonlarini bartaraf etish har bir bolaning o'ziga xos ehtiyojlari va muammolariga moslashtirilgan turli xil zamonaviy usullarni o'z ichiga oladi. Nutq tili patologlari (SLP) va terapevtlar tomonidan qo'llaniladigan ba'zi umumiy yondashuvlar:

- Nutq terapiyasi: bu nutq nuqsonlarini bartaraf etishning asosiy usuli. Litsenziyalangan Nutq tili patologlari bolaning nutq uslublarini baholaydi va aniq nutq maqsadlariga erishish uchun moslashtirilgan terapiya rejasini ishlab chiqadi. Terapiya mashg'ulotlari ko'pincha artikulyatsiya, fonologiya, ravonlik va muloqotning boshqa jihatlarini yaxshilash uchun mashqlar, mashg'ulotlar va o'yinlarni o'z ichiga oladi.

- Artikulyatsiya terapiyasi: bolada qiyinchilik tug'diradigan o'ziga xos nutq tovushlarini ishlab chiqarishni tuzatishga qaratilgan. Texnikaga eshitish diskriminatsiyasi mashqlari, tilni joylashtirish mashqlari va maqsadli tovushlarni turli kontekstlarda mashq qilish kiradi.

- Til terapiyasi: tilni tushunish va ifodalash bilan bog'liq qiyinchiliklarni bartaraf etadi. Faoliyat grammatika, sintaksis va umumiy muloqot qobiliyatlarini yaxshilash uchun so'z birikmalarini yaratish mashqlari, jummalarni qurish vazifalari va hikoyalarni o'z ichiga olishi mumkin.

- Ravonlik terapiyasi: duduqlanadigan yoki boshqa ravonlik kasalliklari bo'lgan bolalarga yanada silliq va ishonchli gapirishga yordam beradi. Odatda sekin va cho'zilgan nutq, nafas olish mashqlari va nutq holatlariga desensitizatsiya kabi usullardan foydalaniladi.

- Kuchaytiruvchi va muqobil aloqa (aac): nutqida jiddiy nuqsoni bo'lgan bolalar uchun Kuchaytiruvchi va muqobil aloqa qurilmalari yoki tizimlari ularga samarali

muloqot qilishda yordam beradi. Bularga aloqa taxtalari, rasm almashish tizimlari yoki nutq yaratuvchi qurilmalar kirishi mumkin.

- Texnologiya yordamida davolash: an'anaviy terapiya usullarini to'ldirish uchun mo'ljallangan turli xil ilovalar va dasturlar mavjud. Ushbu vositalar bolalarni nutq amaliyotiga jalb qilish uchun interaktiv mashqlar, vizual mulohazalar va o'yinlarni taqdim etishi mumkin.

- Ota-onalarning ishtiroki: ota-onalar farzandining nutqini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Siplar ko'pincha ota-onalarga terapiya maqsadlarini mustahkamlash va doimiy taraqqiyotni engillashtirish uchun uyda foydalanish uchun ko'rsatma va strategiyalarni taqdim etadi.

- Multidiscipliner hamkorlik: ba'zi hollarda eshitish qobiliyatini yo'qotish, rivojlanish buzilishi yoki xulq-atvor muammolari kabi nutq nuqsonlarini keltirib chiqaradigan asosiy muammolarni hal qilish uchun pediatrlar, psixologlar va o'qituvchilar kabi boshqa mutaxassislar bilan hamkorlik zarur bo'lishi mumkin.

Umuman olganda, muvaffaqiyatli davolanishning kaliti erta aniqlash, individual aralashuv, izchil amaliyot va mutaxassislar va tarbiyachilarning qo'llab-quvvatlashidir.

Bolardagi nutq nuqsonlarini bartaraf etish bilan bog'liq munozaralar bir nechta asosiy fikrlarni, shu jumladan aralashuv usullarining samaradorligi, qulayligi va barqarorligini o'z ichiga oladi. An'anaviy nutq terapiyasi davolanishning asosi bo'lib qolsa-da, texnologiyaning integratsiyasi faollikni oshirish va terapiya tajribalarini individuallashtirish uchun yangi imkoniyatlarni taklif etadi. Shu bilan birga, xizmatlarning adolatli etkazib berilishini ta'minlash uchun texnologiyalarga kirishning cheklanganligi, sog'liqni saqlash resurslaridagi tafovutlar va mutaxassislar o'rtasida maxsus tayyorgarlikka ehtiyoj kabi muammolarni hal qilish kerak. Bundan tashqari, nutq buzilishlarining yaxlit tabiati nafaqat nutqni ishlab chiqarishni, balki bolaning rivojlanishi va farovonligining keng kontekstini ham hisobga oladigan multidiscipliner yondashuvni talab qiladi.

Xulosa va takliflar:

Xulosa qilib aytganda, bolalarda nutq nuqsonlarini bartaraf etish dalillarga asoslangan amaliyotni individual ehtiyojlarga moslashtirilgan innovatsion strategiyalar bilan birlashtirgan ko'p qirrali yondashuvni talab qiladi. An'anaviy nutq terapiyasi, texnologiyaga yordam beradigan aralashuvlar va ko'p tarmoqli hamkorlik ta'sirlangan bolalar uchun maqbul natijalarga erishishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, mavjud muammolarni hal qilish va yuqori sifatli xizmatlardan inklyuziv foydalanishni rag'batlantirish uchun doimiy tadqiqotlar, malaka oshirish va targ'ibot ishlari zarur.

Adabiyotlar.

1. Kadyrova, M. (2020). The content of the work carried out in the formation of the behavior of underage adolescents. Archive Nauchnix public JSPI.

2. Kadyrova, M. (2020). Osobennosti perioda vzrosleniya podrostka. Archive Nauchnix public JSPI.
3. Ishmatova, O. S., & Abdusalil O'g'li, H. A. (2022). MAVZU: IMKONIYATI CHEKLANGANLAR FAOLIYATIDA AKT NING ROLI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIIY JURNALI, 2(11), 24-28.
4. Ghiyosiddinova, D. M. (2023). Specific Characteristics of Logopedic Work with Blind Children. CENTRAL ASIAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND HISTORY, 4(1), 101- 105.
5. Khassanov, F. O., Khuzhanazarov, U., Rakhimova, N., Esankulov, A., & Achilova, N. (2013). Two new species of Iris L.(Iridaceae Juss.) from Uzbekistan. Stapfia, 99, 1-3.
6. Khuzhanazarov, U. (2012). Current state of the pastures of the upper zone of the Kashkadarya basin. Bulletin of Agrarian Science of Uzbekistan.-No. 1-2 (47-48).
7. Muborak, D., & Lobar, S. (2022). MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARDA NUTQNING KECH RIVOJLANISHI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIIY JURNALI, 2(10), 345-349.
8. Muborak, D., & Lobar, S. (2022). MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARDA NUTQNING KECH RIVOJLANISHI. TA'LIM VA RIVOJLANISH TAHLILI ONLAYN ILMIIY JURNALI, 2(10), 345-349